

Metafora on geenivirhe (Shieldiä vapuksi)

Risto Niemi-Pynttari

- Kirjaviisuuden akateemisen kerman pitopöytiin tottuneet saavat pian haukata pikasyöt-täjän kaukalolla, tosin makkarakupeista puuttuu korva. Poissa on kekkaroiva pahanilman-lintu, tuo hätyytetty kaksoisagentti, tuo samea peili, jossa tuikkivat valheellinen vilkkuvalo "niin kuin" ja vielä sitäkin julkeampi pikku sokeripala "kuin".

Metafora on kuollut – levittääkää sanaa. Tämän niminen novelli, Carol Shieldin kokoelmas-sa *Tavallisia ihmisiä* (Otava 2008) pääosassa on metafora. Shield ottaa siis novellin aiheeksi käsitteen. Toki tuo käsite on erään puhetta pitävän proffan kaunopuheisen hyökkäyksen kohde:

Metaforaa, tuota jääräpäätä, tuota kristallinkirkkaan yksinkertaisuuden hilseilevää saatto-kulkuneuvoa on roppakaupalla syytetty merkityksen veriviholliseksi, virukseksi, joka on tieteen tahtoon päästetty terveen ruumiin verenkiertoon ja jota sovinnaisuuden pöyhkeä viekkaus pitää hengissä. Oi oi, ihan viattomastihan se syntyi Homeroksen viinintumman meren myötä (vaatimaton esitys ehkä, mutta joka tapauksessa silloin laskeutui samettiver-ho sen väliin mitä oli ja mitä melkein oli).

Historiallisessa katsauksessaan länsimaiseen metaforiikkaan hän kuvailee kuinka tilanne kärjistyi ja puhkesi kriisiksi:

- Pian siitä tuli salainen pahe, oopiumipiippu, jota poltettiin sermin takana – mutta sit-ten tuo aallonpoikanen kasvoikin meren kuohuiksi, ja metaforasta muodostuivat lopulta ne napit ja henkselit, jotka kannattelivat runouden housuja. ... Alussa metafora oli kirja-viisaiden leikkikalu mutta kiinnittyi sittemmin kuin polyyyppi runouden puhtaaseen kam-mioon, runouden jonka hyvntahtoiset kertovat säkeet ohivat tätä ennen maanneet siististi kuin veitset ja haarukat keittiölaatikossa ja jonka soukat, nivelistään irrotetut substantii-vit, arkiset kuin sipulit, alkoivat yhtäkkiä pullistella teennäisesti kuin leskeksi jääneet val-lasnaiset: huojahelivät lantio etukenossa sekavien predikaattien viktoriaaniseen salonkiin, istuutuivat metonymian kirjoituille tyynyille ja lepuuttivat mitallisia jalkojaan merkillisillä, pikkumaisilla oksymoroneilla.

Näin metafora kehittyi ja paisui vaikean luulotaudin kautta tilaan jossa kieli puhkesi, ja novellin käännekohtassa kielen yksinkertainen selkeys pelastaa viimein ihmiskunnan:

- Jokaiselle kanssamatkustajalle on osoitettu paikka pelastusveneessä – juuri ja juuri ajois-sa – ja me kellumme taas kerran väitelauseen sepposen selkeällä lautalla, ja kun me olem-me nöyrästi ripittäytyneet, meidät laukaistaan kiertoradalle, jolla ei tarvitse piitata tomui-sesta satelliittimorusta eikä teeskennellä, että kukin asia tai esine on kuin jokin toinen; sillä kukin objekti on (on, tuo jäätävä, pieni väitteen kuula, joka uinuu vastasepitetyin, lyhyeksi nipistetyn lauseen laskoksissa, sulavamuotoisena kuin luoti, ja kuten yhden käden taputus, se ei vaadi tuekseen sen enempää kainalosauvoja kuin koinsoymia mytologioita).

- Konstailemattomana kuin työmies tuo vasta karsittu ilmaisu näyttää vierähtävän lumenvalkealle sivulle harhautumatta unenomaisille umpikujille tai kiertoteille kuvaannollisuuden mustetahraisessa yössä.

Mutta turha metaforaa on moittia siitä, että huippuyliopisto on tyhjää kieltä ja kaunopuheisuudella rahoitettua toimintaa.

- Mutta ah ja voi, lausui professori tuhkanharmaana puheensa ontoksi lopuksi, nämä tällaiset äskettäin kuolleista heränneet tekstit, vaikka olisivat kuinka tiukkalihaksisia (substantiivit puhtaiksi kaluttuine luineen, verbit voimakkaine kinnerjätteineen), kantavat kaikesta huolimatta itsessään metaforan virheellistä kromosomia, pientä jälkeä — sillä onhan kieli itsessään inhimillisen kokemuksen metaforinen ilmaus.